

PhD Dissertation Summary

HOMICIDE WITHOUT DISCLOSING THE OBJECT OF THE EXECUTIVE ACTION. LEGAL, CRIMINALIST AND CRIMINOLOGICAL ASPECTS.

The dissertation is an in-depth legal, forensic and criminological analysis of the crime of homicide, focusing mainly on issues related to incurring criminal liability in a situation where the victim's body has not been found.

The dissertation aims mainly at:

- determination of whether the conduct of the perpetrator of the homicide, consisting in the removal of the body, has an impact (should have an impact) on the scope and extent of his/her criminal liability,
- indication of effective tactics and investigative activities or techniques aimed at collecting, securing and taking evidence,
- indication of the features that distinguish the perpetrator of the homicide and the victim,
- determining whether and to what extent the actual number of homicides in Poland is consistent with the number recorded in the statistics,
- indication of whether changes to the law are needed to enable more effective prosecution of perpetrators of homicide, hiding or destroying the bodies of their victims.

The research allowed for the verification of hypotheses, which were assumptions constituting answers to the questions posed; firstly: the conduct of perpetrator of homicide consisting in the removal of the body can and should be subject to criminal law assessment - if it does not constitute a separate crime, it should constitute an aggravating circumstance in the severity of the penalty for homicide; secondly: law enforcement authorities do not always take appropriate forensic activities, although such may be indicated, in particular relating to the initial stage of the case; thirdly: perpetrators of homicide who effectively remove the bodies act in a deliberate manner, the primary motive of the homicide is most often not to discharge the accumulated negative emotions, and, as a rule, they remove the body to avoid criminal liability; victims are people with whom perpetrators of homicide do not have a strong emotional bond, they are people who for some reason have become an obstacle for them; the actual number of homicides does not correspond to the one recorded in the statistics.

The first chapter contains a detailed description of the research methodology, research problems, methods, techniques and research tools. The legal and theoretical approach is covered in the second chapter of the dissertation. The chapter marks out the boundary of the incrimination of criminal activity consisting in the homicide and the removal of victim's body.

It deals with the statutory provisions of homicide as well as the views of the doctrine and court judgments regarding the possibility of the coincidence of homicide (real and apparent) with other crimes related to dead bodies. The chapter provides the basis for the verification of the research hypotheses indicated in the legal part, corresponding to relevant research problems. The forensic aspect is discussed in the third chapter, which focuses on issues related to the methods of determining the occurrence of homicide and identifying the perpetrator of homicide. The premises of pressing charges and the premises of convictions in murder cases in the absence of a corpse in light of national law solutions as well as laws of other chosen countries

have been pointed out. Jurisprudence and doctrinal views have been presented herein as well. Moreover, attention has been drawn to the problem of miscarriages of justice appearing in such cases in Poland and other chosen countries. This part presents the activities of law enforcement agencies that in the author's opinion, should be undertaken first in the event of a suspicion of homicide and the removal of victim's body. The description is dualistic in some places, as many forensic activities are also procedural activities. In the criminological part, which, however, is permeated by legal and forensic themes, an attempt is made to explain and describe criminal behavior consisting in depriving someone of life and masking it by hiding the body. The problem of the 'dark number' of homicides is also addressed. This part consists of two chapters - the fourth and the fifth.

The fourth chapter is a case study and examination of criminal proceedings in cases where, according to the author, there was a suspicion of homicide, but the body of the victim was not found. A casuistic method was used to show an unusual case in which the perpetrators of a cruel homicide managed to avoid criminal responsibility for many years because they had hidden the body. In the ongoing trial against the three defendants, a huge amount of evidence was collected to provide information about their functioning in society and in the family: their life histories, family conditions, etc. The additional testimony was provided by the defendants during the pre-trial and later court proceedings. To a large extent the testimony was corroborated with other evidence. The court proceedings consisted of three trials (the judgements of the courts of first instance were overturned by the appellate court). Many details concerning their criminal activity were gathered and it was observed how their attitude towards the alleged act and the incriminating evidence changed over the course of the long judicial proceedings. The material obtained was incomparably richer than that usually obtained from perpetrators of such crimes. Moreover, this material was enriched with additional information about the victim and their immediate family, who participated in the case for many years as auxiliary prosecutors. In this chapter, the results of the examination of three other cases in which, in the author's opinion, there was a suspicion of intentional deprivation of human life are included, and an attempt is made to highlight key meanings of criminological nature, but also to provide arguments of legal and forensic nature to reinforce the considerations presented in the previous chapters.

The fifth chapter presents a statistical data of homicide in Poland and the problem of the 'dark number' of homicides.

The research shows that the actions of the perpetrator of homicide, undertaken towards the victim's dead body - consisting only in its removal, have not been recognized by the Polish legislator as a socially dangerous phenomenon deserving a criminal response.

Criminal liability may be incurred if perpetrators of homicide, while disposing of the body, at the same time infringe the provisions of some other act of the Criminal Code or other laws specifying a prohibited act - for example, they abuse the body.

A perpetrator who, after committing a homicide, incites other person to help them dispose of the body should not be held separately criminally liable for inciting to abetting or aiding in abetting. Removal of the body, when it is not a subject to separate prosecution, should constitute an aggravating circumstance in the assessment of the penalty for the perpetrator. The conducted research also shows that the removal of the body causes numerous problems with the assessment and interpretation in judicial decisions. Moreover, it is clear that the law should be changed so as to contain the provisions indicating that such an action against the body constitutes a circumstance that exacerbates criminal liability for homicide (and any other crime

against life, the consequence of which is the death of a victim if the perpetrator was proved to have removed the body). Universal tactics and activities useful for detecting a homicide and its perpetrator, in a situation where there is a suspicion of such a crime, and no victim's body has been found can be presented. However, they refer only to the initial stage of the case, which begins with law enforcement authorities obtaining information about the disappearance of a person, and ends with the recognition of the crime. This is because whenever information is received about the disappearance of a person and its criminal cause, it is necessary to carry out basically the same actions of dualistic forensic-procedural nature, sometimes in a different order, according to the tactics chosen in a given case. The perpetrators of homicides who dispose of the body are most often young or middle-aged men with criminal experience or forensic knowledge. The primary motive for homicide combined with hiding the body is most often not a sudden discharge of accumulated negative emotions as the perpetrators are not bound to the victim by a strong emotional bond. The victim is a person who has become an obstacle for them for some reason and they remove the body because they do not want the homicide to be discovered.

For the perpetrators of an undisclosed homicide, the consequences are a feeling of impunity and the opportunity to enjoy the fruits of the crime. The consequence for the family members of the murdered person is that they first delude themselves for a long time that he/she is alive; then, as a result of the successful hiding of the victim's body, they suffer psychologically, unable to bury their loved one and care for his/her grave.

In cases of disappearances resulting from crimes against life, criminal proceedings take many years and are covered by the media, which can lead to an increased sense of insecurity, uncertainty and fear in society, especially if one considers that, due to procedural guarantees and the rights of defendants, lengthy criminal proceedings always entail the risk that defendants will not be properly prosecuted.

The actual number of homicides in Poland is not consistent with the number recorded in statistics. However, there is no possibility to precisely and objectively determine the so-called "dark number" of this type of crime. The statistics relating to homicides committed between 2010 and 2019, were not alarming. Both the number of homicides in police statistics and the number of convictions for homicide were relatively small compared to other crimes. In 2020, there was a sudden and relatively large increase in the number of homicides committed. There were almost 120 cases more as compared to 2019, which is about 20 percent. However, this was most likely an incidental increase due to pandemic conditions. Another worrying phenomenon that has been observed is the persistent number of over 4,000 persons missing who have not been found for years and defined as permanently missing. This is the number of people (living and dead) who are constantly being sought, and no doubt it includes homicide victims whose bodies have not been found – although it cannot be reliably determined how large their number is (both logic and experience, indicate that it is not a large percentage).

Dariusz Wójcik

Streszczenie rozprawy doktorskiej

ZABÓJSTWO BEZ UJAWNIENIA PRZEDMIOTU CZYNNOŚCI WYKONAWCZEJ. ASPEKTY PRAWNE, KRYMINALISTYCZNE, KRYMINOLOGICZNE

Rozprawa stanowi prawnokryminalistyczno-kryminologiczną analizę przestępstwa zabójstwa, koncentrując się głównie na kwestiach związanych z ponoszeniem odpowiedzialności karnej w sytuacji, gdy nie odnaleziono ciała ofiary.

Celem głównym niniejszej rozprawy było:

- określenie, czy postępowanie sprawcy zabójstwa, polegające na usunięciu zwłok ma wpływ (powinno mieć wpływ) na zakres i rozmiar jego odpowiedzialności karnej,
- wskazanie efektywnej taktyki i czynności lub techniki śledczej mającej na celu zebranie, zabezpieczenie i przeprowadzanie dowodów,
- wskazanie cech wyróżniających sprawcę i ofiarę,
- określenie, czy i w jakim zakresie faktyczna ilość zabójstw w Polsce jest zgodna z ilością odnotowywaną w statystykach,
- wskazanie, czy potrzebne są zmiany w przepisach prawa, aby można było skuteczniej ścigać sprawców zabójstw, ukrywających lub niszczących zwłoki.

Podjęte badania pozwoliły na weryfikację hipotez badawczych, którymi były przypuszczenia, stanowiące odpowiedzi na postawione pytania; po pierwsze, że zachowanie sprawcy zabójstwa polegające na usunięciu zwłok może i powinno być przedmiotem oceny prawnokarnej – wtedy, gdy nie stanowi odrębnego przestępstwa powinno stanowić okoliczność obciążającą przy wymiarze kary za zabójstwo; po drugie, że organy ścigania nie zawsze podejmują właściwe czynności kryminalistyczne, choć takowe można wskazać, w szczególności odnoszące się do początkowego etapu sprawy; po trzecie, że sprawcy zabójstw, którzy skutecznie usuwają zwłoki, najczęściej działają w sposób przemyślany, motywem pierwotnym zabójstwa nie jest wyładowanie nagromadzonych negatywnych emocji, usuwając zwłoki działają z reguły w celu uniknięcia odpowiedzialności karnej; ofiary to osoby, z którymi sprawców nie wiąże silna więź emocjonalna, to osoby które stały się z jakichś powodów przeszkodą dla nich; rzeczywistość zaś liczba zabójstw nie odpowiada tej notowanej w statystykach.

W pierwszym rozdziale zawarto szczegółowy opis metodyki badawczej, problemów badawczych, metod, technik i narzędzi badawczych. Ujęcie prawnoteoretyczne, stanowi rozdział drugi pracy, w którym wytyczono granicę inkryminacji zachowania polegającego na zabójstwie człowieka i usunięciu jego zwłok. W tej części przybliżone zostały ustawowe znamiona zabójstwa oraz poglądy doktryny i orzecznictwo sądowe dotyczące możliwości zbiegu tego przestępstwa (rzeczywistego i pozornego) z innymi przestępstwami, przedmiotem których są zwłoki. Zawarto w nim treści dające podstawę do weryfikacji wskazanych w części prawnej hipotez badawczych, odpowiadających określonym adekwatnym problemom badawczym. Aspekt kryminalistyczny i procesowy został zawarty w rozdziale trzecim, w którym skupiono się na zagadnieniach związanych z metodami ustalania zaistnienia zabójstwa i wykrywania sprawcy. Wskazano przesłanki wniesienia oskarżenia i skazania w sprawie o zabójstwo bez zwłok w świetle rozwiązań prawa krajowego i innych wybranych państw, przedstawiono poglądy doktryny, praktykę sądową oraz zwrócono uwagę na problem

pomyłek sądowych występujących w tego rodzaju sprawach w Polsce i wybranych innych krajach. W tej części przedstawiono pierwsze czynności organów ścigania jakie co do zasady, zdaniem autora, powinny być podjęte, w przypadku podejrzenia popełnienia zabójstwa połączonego z ukryciem zwłok. Część ta ma w wielu miejscach dualistyczny charakter, wiele bowiem czynności kryminalistycznych jest jednocześnie czynnościami procesowymi. W części kryminologicznej, do której jednak przenikają wątki prawne i kryminalistyczne, podjęto próbę wyjaśnienia i opisanego zachowań przestępnych, polegających na pozbawieniu kogoś życia i zamaskowanie tegoż poprzez ukrycie zwłok. Poruszono także problem „ciemnej liczby” zabójstw. Część ta składa się z dwóch rozdziałów - czwartego i piątego.

Rozdział czwarty stanowi studium przypadku oraz badanie akt postępowań karnych w sprawach, w których zachodziło, zdaniem autora, podejrzenie dokonania zabójstwa, a nie odnaleziono ciała ofiar. Zastosowano metodę kazuistyczną, celem ukazania przypadku nietypowego, kiedy sprawcom okrutnego zabójstwa przez wiele lat udawało się unikać odpowiedzialności karnej, z tego powodu, że ukryli zwłoki. W toczącym się przeciwko trzem oskarżonym procesie zebrano ogromny materiał dowodowy pozwalający poznać ich funkcjonowanie w społeczeństwie i rodzinie: historię ich życia, warunki rodzinne itp. Materiał ten został poszerzony dzięki wyjaśnieniom oskarżonych, składanych w postępowaniu przygotowawczym, a następnie sądowym, składającym się w istocie z trzech procesów (wyroki sądów pierwszej instancji były uchylane przez sąd odwoławczy), których treść w dużej mierze została zweryfikowana wynikami innych dowodów. Zebrano bardzo wiele informacji o sposobie przestępczego działania, obserwowano, jak w toku długoletniego postępowania sądowego zmieniał się stosunek oskarżonych do zarzuconego im czynu i obciążających dowodów. Uzyskano materiał nieporównanie bogatszy od tego, który zwykle udaje się uzyskać od sprawców tego rodzaju przestępstw. Co więcej, materiał ten został wzbogacony dodatkowymi informacjami o ofierze i jej najbliższej rodzinie, uczestniczącej w sprawie przez wiele lat w charakterze oskarżycieli posiłkowych. W tym rozdziale, zamieszczono wyniki badania trzech jeszcze innych spraw, w których - zdaniem autora - zachodziło podejrzenie umyślnego pozbawienia życia ludzi, starano się uwypuklić kluczowe znaczenia o charakterze kryminologicznym, ale również dostarczyć argumentów o charakterze prawnym i kryminalistycznym wzmacniającym rozważania zawarte w poprzednich rozdziałach.

Rozdział piąty przedstawia statystyczny obraz przestępstwa zabójstwa w Polsce oraz problem „ciemnej liczby” zabójstw.

Z przeprowadzonych badań wynika, że zachowanie sprawcy zabójstwa, podejmowane wobec zwłok ofiary - polegające na samym tylko usunięciu zwłok, nie zostało uznane przez polskiego ustawodawcę za zjawisko społecznie niebezpieczne, zasługujące na reakcję karną. Odpowiedzialność karna może mieć miejsce wtedy, gdy sprawca usuwając zwłoki jednocześnie wyczerpie znamiona jakiegoś innego czynu, który został wyszczególniony w kodeksie karnym lub innych ustawach przewidujących przepisy karne jako czyn zabroniony - na przykład dopuści się znieważenia zwłok. Sprawca, który po dokonaniu zabójstwa, nakłania lub udziela pomocnictwa innej osobie do usunięcia zwłok, nie powinien ponosić odrębnej odpowiedzialności karnej za podżeganie do poplecznictwa lub pomocnictwo do poplecznictwa. Usunięcie zwłok, gdy nie podlega odrębnemu ściganiu powinno stanowić okoliczność obciążającą przy wymiarze kary dla sprawcy przestępstwa spowodowania śmierci ofiary. Z przeprowadzonych badań wynika również, że usunięcie zwłok wywołuje liczne problemy z oceną i interpretacją tego zachowania w orzecznictwie sądowym oraz że potrzebne są zmiany w prawie, polegające na wprowadzeniu przepisów wskazujących, że takie postąpienie wobec zwłok stanowi okoliczność zaostrzającą odpowiedzialność karną za zabójstwo (ale również

inne przestępstwo przeciwko życiu, następstwem którego jest śmierć człowieka jeśli oskarżonemu udowodniono, że usunął zwłoki). Uniwersalną taktykę i czynności przydatne do wykrycia zabójstwa i jego sprawcy, w sytuacji gdy istnieje podejrzenie zaistnienia takiego przestępstwa, a nie ma zwłok ofiary, można przedstawić, ale tylko odnoszące się do początkowego etapu sprawy, który rozpoczyna powzięcie przez organy ścigania informacji o nieobecności człowieka, a kończy rozpoznanie przestępstwa. W każdym przypadku bowiem powzięcia informacji o zaginięciu człowieka i przestępnej tego przyczynie, konieczne jest bowiem przeprowadzenie w większości tych samych czynności, mających dualistyczny charakter kryminalistyczno-procesowy, co najwyżej w różnej kolejności, stosownie do obranej w danym przypadku taktyki. Sprawcy zabójstw, którzy usuwają zwłoki to zwykle mężczyźni młodzi lub w średnim wieku, posiadający doświadczenie przestępcze lub wiedzę kryminalistyczną. Motywem pierwotnym zabójstwa połączonego z ukrywaniem zwłok najczęściej nie jest nagłe wyładowanie nagromadzonych negatywnych emocji; z ofiarą sprawców nie wiąże silna więź emocjonalna, jest to osoba, która stała się z jakiś powodów przeszkodą dla nich, usuwają zwłoki, bo nie chcą, aby zabójstwa wydało się. Następstwem nieujawnionego zabójstwa dla jego sprawców są poczucie bezkarności oraz możliwość korzystania z owoców przestępstwa. Następstwem dla członków rodziny zamordowanego jest to: że najpierw przez długi czas łudzą się, iż on żyje; następnie, w wyniku skutecznego ukrycia zwłok ofiary, cierpią psychicznie, nie mogą pochować osoby bliskiej i pielęgnować jej grobu. W sprawach zaginięć, będących następstwem przestępstwa przeciwko życiu postępowania karne trwają wiele lat, są komentowane przez media, co może wywołać w społeczeństwie wzrost poczucia zagrożenia, niepewność i lęk, zwłaszcza jeśli zważy się, że z uwagi na gwarancje procesowe i uprawnienia przysługujące oskarżonym, długo trwające postępowania karne – zawsze rodzą ryzyko, że oskarżeni nie zostaną w sposób właściwy osądzeni.

Faktyczna ilość zabójstw w Polsce nie jest zgodna z ilością odnotowywaną w statystykach. Brak jest jednak możliwości pozwalających na dokładne i obiektywne określenie tzw. „ciemnej liczby” tego rodzaju przestępstw. Dane statystyczne, odnoszące się do zabójstw popełnionych w latach 2010 - 2019, nie były niepokojące. Zarówno liczba zabójstw w statystykach policyjnych, jak i liczba skazań za zabójstwa były w skali kraju stosunkowo nieduże w porównaniu do innych przestępstw. W 2020 roku wystąpił nagły i stosunkowo duży wzrost liczby popełnionych zabójstw. W tym roku stwierdzono ich aż o prawie 120 więcej niż w 2019 r., co stanowi ok. 20 procent. Najprawdopodobniej był to jednak wzrost incydentalny wynikający z uwarunkowań pandemicznych. Innym niepokojącym zjawiskiem jakie zaobserwowano, to utrzymujący się wskaźnik liczby osób zaginionych i nieodnalezionych od lat, określanych jako trwale zaginione, wynoszący ponad 4 tys. Tyle osób (żywych oraz martwych) jest stale poszukiwanych, bez wątplenia wśród nich mieszczą się ofiary zabójstw, których zwłok nie odnaleziono – przy czym, jak duża jest liczba ofiar zabójstw, nie sposób miarodajnie określić (logika i doświadczenie, a także doświadczenia innych w skazują, że nie jest to duży odsetek).

Barbara Dąbka